

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. III. Declaratur Conscientiam non esse actum Iudicij decernentis de
bonitate aut malitiâ actionum generatim, sed iudicium particulare, de hoc
quod aut agendum, aut actum est opere sigillatim. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

eam nempè quòd dirigat eiùque quòd præcipiat ; hinc fit vt voluntatem rectam, bonæ Conscientiæ titulo, improprie tamen, condecoremus. Sic sanè & lætas segetes dicimus, & auaritiam auro damus.

§. III.

Declaratur Conscientiam non esse actum iudicij decernentis de bonitate aut malitiâ actionum generatim, sed iudicium particulare de hoc quod aut agendum aut actum est opere, sigillatim. Quo modo Conscientia à synderesi aut aliâ scientiâ differat, explicatur.

*Aliud est
scientia aut
Synderesis in
genere, aliud
Conscientia.*

VT igitur ad secundam objectionem, quæ quidem ab Ægidio proponeretur faciamus gradum ; istud secundò in Conscientiæ definitione sedulò perpendendum est, quodque lucem maximam rei fortassis adhuc obscuræ afferet ; iudicium istud intellectûs, quod conscientiam esse diximus, non esse iudicium qualecumque de virtute aut vitio ; neque etiam de operatione ponendâ aut non ponendâ generatim ; verùm, esse *iudicium practicum, quo hîc & nunc decernimus, quid secundum rationem modò faciendum sit aut non faciendum ; & si res facta sit, benè facta an sit, an malè.* Longo autem interuallo hæc inter se dissident, magnam de Diuinis humanisq̃ue legibus habere scientiam ; atque eam, qualiscumque sit, (magna an exilis nil refert) operationi quæ hîc & nunc præ manibus est dirigendæ ; aut si absoluta jam est, examinandæ, ritè applicare. Istud scientiæ est, & quidem variæ ; hoc verò Conscientiæ est solius.

*Explicatur
inductione.*

Et vt sigillatim id magis explicem ; dico aliud prorsus esse, scire & dijudicare Diuino obtemperandum esse Numini, idque generatim ; rursus peruersissimæ mentis esse, ejus imperia detractare, Deumque ea excutiendo iniuriâ afficere ; item æqui honestique in omnibus rationem habendam ; cæteraque omnia *principia operabilium*, vt ait D. Thomas, *nobis naturaliter indita, quæque pertinent ad specialem habitum naturalem quem dicimus Synderesim*, mente complecti, exactè callere, earumque rationes tum è sacrâ,

15.

16.

D.T.I.P.
q.79.a.12.
in c.

è sacrâ, tum è profanâ Philosophiâ, magno ingenii acumine posse demonstrare: rursus, scire quid humanæ ferant leges, quid jus gentium, quid scriptum jus aut Cæsareum, quid municipale; quid sacri statuunt Canones & jus Pontificium: denique quo pacto exercendæ sint virtutes, quâ ratione dæmonum oppugnationibus sit obsistendum, quâ arte ejus insidiæ sint detegendæ & cauendæ, & quæcumque demum Sancti Patres & Ascetæ de virtutibus vitiisque tradidère documenta; ea inquam omnia mente complecti, exornare verbis & sententiis, & aptè de toto hoc virtutum apparatu posse differere, aliud longè est ac occasione agendi oblatâ, reipsâ hîc & nunc judicare & statuere hanc actionem exhibendam esse aut omittendam; & si exhibenda sit, hæc quas ratio dicit circumstantias esse adhibendas vt ritè fiat; denique si res peracta sit, benene an perperam sit acta, liquidò statuere, actionemque præteritam aut à scelere absoluerè, aut condemnare.

17. Magnum profectò inter hæc interjacet interuallum. Nam principiorum ista coaceruatio, quam Synderesim dicimus, aliæque siue legum, siue Canonum scientiæ, speculatiuæ prorsus sunt, neque peculiaribus actionibus ipsæ sese applicant, nisi reipsâ applicentur: applicare autem, non id quidem scientiæ munus est: quæ vt Philosophus statuit, generalia solet contemplari; sed Conscientiæ, quæ actu iudicat quid agendum, quid non agendum, quo tempore, quo loco; reliquasque circumstantias circumscribit; quæ actioni bonitatem daturæ sunt aut malitiam, ac proinde honestam facient aut inhonestam. Ac sic Synderesim aut scientiam Academijs comparo, in quarum atrijs ac subfellijs, Ius Ciuile Canonesue exponuntur sed generatim; statuitur quid sit dominium, quo pacto acquirantur res, quid sit præscriptio, quid vsucapio; & cætera omnia, quæ de iustâ possessione aut injustâ statuit aut lex aut natura, disputantur sedulo & decernuntur. Conscientiam verò, non immeritò Senatui similem dixero, in quo non quid generatim iustum sit, sed an hæc actio, an hæc possessio de quâ disceptatur, iustitiæ limites non excedat; an huic an illi disceptantium parti assignanda sit quæ disputatur res, decernitur. Sigillatim igitur de rebus iudicat Senatus, de quibus generatim scholæ disputant. Contingit autem sæpissimè, vt qui acutè in scholis differit, magnusque est theori-

E

cus;

Et comparatione.

cus; in Senatu tamen sit contemptui; aut quia scientiam genericam peculiari causæ non applicat; aut quia contra genericum dictamen, ex animi perversitate, in causâ propositâ fert sententiam.

Vnde fit, ut qui maximâ sapientiam, nullam habeant Conscientiam.

Ita fanè, quod summopere deplorandum est, vsuuenit non rarò, ut præclarissimo homines præditi ingenio, quique quid bonum inter malumque interfit clarissimè discernunt, perditissimis tamen sint moribus; non quòd recti regulas ignorent, sed quòd eas generatim callere contenti, actionibus à se exhibendis minimè applicent, aut affectionum caligine præpediti, aut æternorum honestique contemptu in transuersum acti; aut etiam ob ingentia commissa scelera, à Diuinâ gratiâ prorsus destituti. Nam vt disertè & grauitè Paulus: *Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis; quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium.* Quam enim de Deo diuinisque rebus veritatem speculatiuam animo percèpere, commutauerunt in mendacium practicum; & prout alio loco deplorat Paulus, *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant; cum sint abominabiles, & incredibiles & ad omne opus reprobè.* Conscientiæ suæ nimirum hostes, & iudicij, quòd ipsimet in domestico tribunali contra se proferunt, contemptores refractarij & perduelles. *Veritatem enim vt rectè Paulus conqueritur, in iniustitiâ detinent,* id est sententiæ, quam Conscientia de re agendâ, secundum Dei rationisque regulas justissimè protulit, executioni per summam iniustitiam intercedunt; aut etiam sententiæ à Conscientiâ proferendæ prolocutionem, ad alia mentem auertendo, quasi per jocum, & tamen per summam impudentiam interpellant. Et sic *veritatem à Conscientiâ declarandam in iniustitiâ detinent,* id est iniuste. Hinc denique fit vt tandem à Gratia Diuinæ, Conscientiam excitantis, auxilio destituti, sine Conscientiæ interpellatione aut remorsu in omne scelus prouant, Deo exossi, & Conscientiæ suæ, quam non sentiunt, contemptores.

Conscientia magis à Deo flagitanda quam scientia.

Præclarè proin Bernardus: *Vtilius est, inquit, currere ad Conscientiam quam ad scientiam; nisi sapientia sit que ædificat Conscientiam.* Tunc autem à sapientiâ Conscientiam ædificari scias, quando generica æqui honestique scientia Conscientiæ ita præsto est, vt

18.

ad Rom. 1.
v. 24.Ad Tit. 1.
v. 16.Ad Rom.
1. v. 18.

19.

S. Bern. 1.
de Con.

est, vt peculiaribus actionibus ab illâ se finat applicari: vtpotè à quâ discernendum sit, quid quouis loco & tempore agendum sit aut omittendum. Ceterum generica ista scientia, sine hoc Conscientiæ dictamine, adeò nihil prodest, vt ea quinimò in euidentiorem cessura sit hominis præter Conscientiam agentis condemnationem. Conscientiam in animo loquentem docentemque quisquis audierit, is verè sapit; si quidem sapere est actiones suas rectè ordinare. Neque verò de aliâ vllâ sapientiâ multum laborare mihi visus est Dauid, cùm toties repetitis vicibus scientiam sibi à Deo dari efflictim postulat Psalmo centesimo decimo octauo, quem quotidiano horarum penso, tanquam orationem homini vt benè agat summè necessariam, non sine summo consilio inseruit Ecclesia. Longissimus est Psalmus, & totus fere est vt sapientiam, vt intellectum, vt legis scientiam efflagitet. At quam scientiam? certè non genericam illam quæ sacris codicibus continetur, & quâ intelligat quid rectum sit, quid honestum; sed illam quæ se edoceat, quid à se hîc & nunc requirat Deus, quæquæ ad singulares actiones rectè exigendas est necessaria. Hæc autem sola est, Conscientiæ ad singula sese applicantis, doctissima institutio. En vt in omnem sese partem vertat, Conscientiæ suæ sollicitus admodum, Diuinus Psalter v. 18. *Revela oculos meos, inquit, & considerabo mirabilia de lege tuâ.* Oculos petit, non vt sciat generatim, sed vt particulatim consideret legem Dei. v. 27. *Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis.* Instrui vult, vt exercitio sese applicet. v. 34. *Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.* v. 36. *Inclina cor meum in testimonia tua.* v. 57. *Portio mea Domine, dixi, custodire legem tuam,* non verò nudè ea intelligere. v. 73. *Da mihi intellectum, & discam mandata tua.* v. 80. *fiat cor meum immaculatum in iustificationibus tuis, vt non confundar,* eas nempè si sciuerò, & tamen non exercuero. v. 97. *Quomodo dilexi legem tuam Domine! totâ die meditatio mea est;* certè totâ die legem Domini meditari non debebat Dauid, eam generatim vt intelligeret, sed vt speciatim eam actionibus suis applicaret. Et hanc quidem scientiam, practicam nimirum, sese impetrasse, illicò fateretur v. 104. *A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem viam iniquitatis.* Rursus v. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis:* & vt ostendat non merè specu-

Exemplo
Dauidi.

Psal. 118.

latiuum esse lumen, sed practicum, subdit: *Iuravi & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ.* Iterum v. 109. *Anima mea in manibus meis semper, & legem tuam non sum oblitus.* Quid autem est animam semper habere in manibus, quàm semper sibi rebusque suis attendere, & Diuinæ legis non obliuisci? v. 124. *Fac cum seruo tuo secundùm misericordiam tuam & iustificationes tuas doce me. Seruus tuus sum ego; da mihi intellectum ut sciam testimonia tua.* v. 133. *Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum, & non dominetur mei omnis iniustitia.* v. 135. *Faciem tuam illumina super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.* Atque hæc ex pluribus quæ illo Psalmo continentur delibasse sufficiat; ex quibus manifestum fit, non scientiam legis generalem tantopere Dauidem postulasse, neque de hæc adeò fuisse sollicitum, quantum de particulari illâ, quâ ei in mentem veniret, quid à se in singularibus actionibus requireret ratio & Deus: quod quidem nihil aliud est, quàm actuale dictamen Conscientiæ, sine quo reliqua omnis scientia aut superflua est, aut etiam noxia. Huic igitur omni mentis conamine annitendum est; hæc flagitanda est ab illo Numine, cuius est humanas actiones, vt rectæ sint, inchoare per Conscientiæ dictantis imperium, & rectè imperata per liberum hominis arbitrium suamque gratiam, ad optatum exitum tandem perducere.

*Responsio ad
obiectionem
Ægidij.*

Et nunc quidem ad Ægidij objectam rationem manifesta est 20.
responsio. Arguebat ille Conscientiam, intellectûs actum non Ægi. sup.
esse, sed voluntatis; ne alioquin, inquit, fateri cogamur, *omnem habentem operandorum notitiam, habere de operando Conscientiam, & habentem maiorem notitiam, habere strictiorem de operando Conscientiam, quod falsum est; quoniam videmus sepiùs habentes maiorem operandorum notitiam, minorem habere operandi Conscientiam.* Fateor id ita esse, & verò etiam deploro. Ast peruersitatis huius causa est; quòd præter scientiam illam generalem, particularem applicationem aut negligent, aut eidem etiam aduersentur. Et sic sine vllâ Conscientiâ, aut particulari de hæc aut illâ actione exhibendâ iudicio & dictamine singulariter applicato, maximam habere possunt de rebus agendis scientiam generatim. Quod quidem ex ijs quæ manu & arte operamur, intelligere est perfacile. Porest enim quis magnam Architecturæ habere scientiam; item scire parietes ad regulam & perpendiculum erigendos esse; ne si

*Mulsi sunt
boni specu-
latiui, pessimi
autem pra-
ctici.*

ne, si centrum grauitatis muri erecti, & punctum insistentiæ, vt vocant, & centrum vniuersi in eadem non sint lineâ, machina corruat vniuersa. Hæc, inquam, & reliqua quæ amussis & æquilibrium naturam rectè demonstrant, potest quis è staticæ scientiæ callere & determinare; non tamen idcirco peritus erit latomus, neque parietem ex arte eriget. Cujus quidem alia ratio non est, quàm quòd æquilibrium & perpendicularum, cujus naturam speculatiuè caller, reipsâ & practicè ædificando muro applicare ex arte aut nesciat, aut certè negligat. Hoc autem latomi est, non rationes instrumentorum scire & demonstrare; sed funiculum extendere, lapides secundum regulam aptè disponere, dispositos ad libellam & perpendicularum expendere, ne quid ab horizonte deuiet, ne quid exorbitet, aut citra lineam directionis inclinetur; denique vt omnia ad amussim exæquentur, eique rectè respondeant: quodni faciat, tota machina abitura tandem est in ruinam. Hujus autem particularis scientiæ capaciores plerumque sunt homines idiotæ & indocti, quibus sufficit sola scientiæ ad singularia applicatio, quàm homines multâ peritiâ conspicui. His enim, quia eos sola delectat speculatio & rerum quæ fiunt aut fieri debent demonstratio, non lubet aut non vacat manum operi, nec libellam muro admouere; & sic qui magni, dum speculantur, sunt Mathematici, infelicissimi sunt, dum ædificant, imperitissimi-que fabri. Sic sanè fit sæpissimè: magna sunt nonnumquam ingenia, magni Theologi, legum etiam peritissimi, qui que honesti rectique rationes omnes calleant, easque demonstrant: theoricè inquam maximi, qui de regulâ primâ actionum omnium differtere differant; practici tamen sunt pessimi, ideo quòd regulam illam, quam tam exactè norunt, rebus agendis non applicent. Exorbitant in ipsis omnia, & præter leges tument; extuberant fastu & superbiâ; nihil ad centrum quod Deus est tendit, & sic ruinis omnia inuoluuntur. An tamen scientiam non habent? habent sanè; sed Conscientiam, quæ vera operum amussis est, agendis non adhibent: neque ratione quidquam incipiunt, sed affectionibus perturbatis & agunt, & perpendunt omnia. Denique vt verbis ipsius Agidij rem hanc concludam, *contingit, inquit & sanè doctissimè, quod aliqui multam notitiam operandorum habentes, nullam vel modicam habent in se Conscientiam de operando secundum scientiam; & hoc vel quia de operando nihil deliberant, sed*

Agid sup.

omnia precipitanter agunt: vel si deliberant, liberè tamen contra Conscientiam eligunt, & omninò illam respuunt; aut debiliter eam in eligendo sequuntur, & contraria ijs quæ nouerunt agunt. Vnde omnes tales agunt contra scientiam, sine omni Conscientiâ remordente, aut modicâ. Acu rem tetigit Ægidius; illud tantùm miror, quòd ex his velit conficere, Conscientiam in liberâ voluntatis electione consistere; cùm ex ijs quæ ipse hîc affert manifestum sit, liberam voluntatem contra Conscientiam agere & eligere. Non igitur Conscientia voluntas est, sed hanc præcedit. Verùm de hâc quæstione dicta sufficiant; illudque maneat, iudicium quo generatim decernitur Deum præ omnibus amandum, peccata fugienda, pro fide conseruandâ aut pro patriâ ponendam vitam, parentes honorandos esse, ad synderesim spectare, cuius est generalia virtutum principia scire & dijudicare. At verò statuere, hoc peccatum modò fugiendum; hâc occasione ingruente, aut patriæ hoste aut Dei, vitam mortis periculo exponendam; modò honorandum esse parentem cùm sese hæc aut ista offert opportunitas; hoc quidem Conscientiæ proprium est iudicium, imò ipsamet Conscientia.

Quid sit
synderesis,
quid Con-
scientia.

Videamus porrò rei tam exiguæ, & in speciem tam contemptibilis, ingentem in humanas actiones dominatum; vt se per omnes diffundat, variaque in diuersis munia exerceat. Summatim tantùm persequar singula: ad rei tamen totius planiorem explanationem, diffusius deinde explicanda. Iuuerit ea hîc enumerare, vt agentem in nobis Conscientiam meliùs agnoscamus.

§. I V.

Exponuntur summatim varia Conscientiæ Officia. Ostenditurque Conscientiæ cum Regio Supremo Senatu Symbolizatio.

Symboliza-
tio Conscien-
tiæ cum Sen-
natu supre-
mo.

ET vt rem clariùs exponamus, repetendum hîc est memoriâ, quod ex D. Gregorio attulimus; Conscientiam esse *domesticum & verum tribunal*; quod quidem sacro Senatui, qui Regibus à latere est, ejusque maiestatem præfert & repræsentat, comparauimus. 21. D. Greg. Nazianz. de plagâ grandinis.